

В АРХІВІВ

ВУЧК

ГПУ

НКВД

КГБ

№ 1 (36)

Науковий і документальний журнал

КИЇВ – ХАРКІВ
2011 р.

ББК 67.9
3 11

3 архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ № 1 (36) 2011 р.
Науковий і документальний журнал
Видається з серпня 1994 р. Виходить двічі на рік.

Засновник:

Головна редакційна колегія науково-документальної
серії книг «Реабілітовані історією»;
Відділ по розробці архівів ВУНК–ДПУ–НКВС–КДБ.

Співзасновники:

Національна академія наук України;
Інститут історії України НАН України;
Служба безпеки України;
Державна архівна служба України;
Національна спілка краєзнавців України.

Редакційна колегія:

Олександр Рубльов — головний редактор,
Сергій Кокін — перший заступник головного редактора,
Олег Бажан — заступник головного редактора,
Геннадій Боряк — заступник головного редактора,
Роман Подкур — відповідальний секретар,
Валерій Васильєв, Олександр Лошицький,
Ігор Верба, Наталія Маковська,
Семен Глузман, Руслан Пиріг,
Василь Даниленко, Олександр Реєнт,
Олександр Ішук, Володимир Репринцев,
Станіслав Кульчицький, Петро Тронько,
Володимир Лозицький, Юрій Шаповал.

**ЦЕ ВИДАННЯ ЗДІЙСНЕНО ЗА ФІНАНСОВОЇ
SPONSORED BY THE INTERNATIONAL
ТА ЕКСПЕРТНОЇ ПІДТРИМКИ
RENAISSANCE FOUNDATION
МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІПРОДЖЕННЯ"**

Журнал внесено Вищою атестаційною комісією України
до переліку наукових фахових видань з історичних наук
(«Бюлетень ВАК України», 1999, № 5; 2010, № 4).

Усі права застережені. Журнал зареєстровано
у Міністерстві у справах преси та інформації України в квітні 1993 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію КП № 1045.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, назв на авторах.

Редакція залишає за собою право на літературне редагування матеріалів.

3 11

**3 архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ № 1 (36) 2011 р. /
Харків: Права людини, 2011. – 416 с.**

ББК 67.9

ISBN 978-617-587-051-8

© Головна редакційна колегія
науково-документальної серії книг
«Реабілітовані історією», 2011

ЗМІСТ

З ІСТОРІЇ СПЕЦСЛУЖБ

Ляковська С. Боротьба економічних підрозділів ДПУ УСРР
з фальшивомонетництвом у 1920-ті рр. 7

Подкур Р. Створення архівних підрозділів радянських
органів державної безпеки (1920 – початок 1940-х рр.) 34

Даниленко В. Документи з історії боротьби КДБ УРСР
у 1980-ті рр. проти поширення правди
про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні 63

ДЕРЖАВНИЙ ТЕРОР РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ

Василенко В. Більшовицькі амністії початку 1920-х рр.
як засіб боротьби проти повстанського руху 89

Бажан О. Репресивна діяльність органів ВУНК–ДПУ–НКВС–КДБ
на Київщині у 1919–1980-ті рр. 156

ОСОБА У КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ

Прокопчук В. Доля Дмитра Богацького: від голови
Кам'янець-Подільського наукового товариства ВУАН
до «ворога народу» 235

Потильчак О. Ігор Борисович Шумський (1898–1974):
сходінками службової кар'єри керівника
УПВІ НКВС Української РСР 243

Шаповал Ю. Справа Івана Дзюби 259

З ІСТОРІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Безручко О. Сергій Олексійович Гіляров:
доля вченого та мистецтвознавця на тлі війни 295

Пагіря О. Протистояння і переговори між УПА та
угорськими окупаційними військами
на Волині та Південному Поліссі в 1943 р. 333

РЕЦЕНЗІЇ

Шаповал Ю. Про книгу Нормана Наймарка,
дослідження геноциду та інше 397

IN MEMORIAM

ТРОНЬКО Петро Тимофійович (12.07.1915—12.09.2011) 409

ДО ВІДОМА АВТОРІВ 415

CONTENT

THE HISTORY OF SECRET SERVICES

Lyaskovska S. Combating counterfeiting led by economic
departments of the SPA in the USSR of the 1920-s 7

Podkur R. The founding of archival departments of Soviet state
security bodies (1920 – the beginnings of 1940th) 34

Danylenko V. The struggle of Ukrainian KGB against
the dissemination of the truth about the Great Famine
of 1932–1933 in Ukraine during the 80th: the documents 63

STATE TERROR OF THE SOVIET ERA

Vasylenko V. Bolshevik amnesties as the means of struggle against
insurgent movement at the beginning of 1920th 89

Bazhan O. Repressive activity of VYChK–GPU–NKVD–KGB bodies
in Kyiv region during 1919–1980th 156

THE PERSON IN HISTORICAL CONTEXT

Prokopchuk V. The fate of Dmytro Bogatsky from the head
of Kamyanets-Podilsky Society AUAS
to the «enemy of the people» 235

Potylchak O. Igor Shumsky (1898–1974): the steps of service
career of the head of UPVI NKVD of the Ukrainian SSR 243

Shapoval Yu. Ivan Dzyuba case 259

THE HISTORY OF WORLD WAR II

Bezruchko A. Serhiy Hilyarov: the fate of the scientist
and art critic of the war 295

Pahyrya A. The encounter and negotiation of UPA and Hungarian
occupation troops in Volyn and Southern Polissya 333

REVIEWS

Shapoval Yu. About Norman Naimark's book
genocide study and others 397

IN MEMORIAM

TRONKO Petro Timofiyovich (12.07.1915—12.09.2011) 409

INFORMATION FOR AUTHORS 415

З ІСТОРІЇ СПЕЦСЛУЖБ

Світлана Ляковська*

Боротьба економічних підрозділів ДПУ УСРР з фальшивомонетництвом у 1920-ті рр.

У статті досліджуються проблеми формування організаційних структур у системі ДПУ УСРР для боротьби з фальшивомонетництвом, досвід оперативної діяльності, взаємодії різних підрозділів органів державної безпеки та їхньої співпраці з правоохоронними та іншими державними установами в питаннях протидії даному кримінальному злочину.

Ключові слова: фальшивомонетництво, економічне управління, карний розшук, зовнішнє спостереження, інформатор, оперативна розробка.

У кримінальному праві небезпечним злочином, спроможним порушити правильний грошовий обіг країни і тим самим завдати серйозних збитків її грошовій системі, є діяння, визначені як підробка і збут підробних грошей, або фальшивомонетництво.

Історії відомі випадки, коли до виготовлення фальшивих грошових знаків, а також до підробки справжніх — з виправленням номіналу купюри, були причетні не лише кримінальні

---

* Ляковська С. — кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії національних спецслужб Національної академії Служби безпеки України.